

Prikazi in analize

Obdavčitev dobičkov bank in vpliv prenesenih davčnih izgub

Avtorica: Nina Popek

April 2025

BANKA
SLOVENIJE
EVROSISTEM

Zbirka: Prikazi in analize

Naslov: Obdavčitev dobičkov bank in vpliv prenesenih davčnih izgub

Avtorica: Nina Popek

Številka: april 2025

Leto: 2025

Kraj: Ljubljana

Izdajatelj:
Banka Slovenije
Slovenska 35, 1505 Ljubljana, Slovenija
www.bsi.si

Elektronska izdaja:
<https://www.bsi.si/sl/publikacije/avtorske-publikacije>

Mnenja in zaključki, objavljeni v prispevkih v tej publikaciji, ne odražajo nujno uradnih stališč Banke Slovenije ali njenih organov.

Uporaba in objava podatkov ter delov besedila sta dovoljeni le z navedbo vira.

© Banka Slovenije

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
[COBISS.SI-ID 232055043](https://nuk.ub.uni-lj.si/COBISS.SI-ID/232055043)
ISBN 978-961-7230-15-4 (PDF)

Kazalo

Povzetek	4
Abstract	5
1 Uvod	6
2 Pravna podlaga in izbrane informacije o obdavčitvi dobičkov v Sloveniji	7
2.1 Davek od dohodka(-ov) ali davek iz/od dobička?	7
2.2 Ali so prihodki in odhodki, ugotovljeni po računovodskih predpisih, enaki prihodkom in odhodkom za namen ugotavljanja davčne osnove?	7
2.3 Prenos davčnih izgub v prihodnja davčna obdobja	8
2.4 Zmanjšanje davčne osnove in davčne olajšave	8
2.5 Izračun zneska davka	9
2.6 Izbor določil MRS 12 – Davek od dohodka	10
2.7 Izračun efektivne davčne stopnje	11
3 Primerjava obdavčitve v Sloveniji z obdavčitvijo v drugih državah Evropske unije	13
3.1 Analiza Mednarodnega denarnega sklada o obdavčitvi dobičkov bank v državah Evropske unije v letu 2022	13
3.2 Raznolikost davčnih stopenj za obdavčitev dobičkov in določil glede prenosa davčnih izgub v državah EU	14
3.3 Vpliv davčne ureditve v nekaterih državah EU v času svetovne gospodarske krize na stanje davčnih izgub	16
4 Analiza efektivne davčne stopnje v slovenskem bančnem sistemu	18
4.1 Efektivna davčna stopnja slovenskega bančnega sistema po svetovni gospodarski krizi	18
4.2 Vpliv uvedbe časovne omejitve prenosa davčne izgube v naslednja davčna obdobja na efektivno davčno stopnjo	21
4.3 Upoštevanje davčne izgube pri prodaji družbe novim lastnikom in pri združitvi družb	24
5 Zaključek	25
Opis kratic	27
Viri	28

Povzetek

Po podatkih Mednarodnega denarnega sklada (IMF, 2024) je efektivna davčna stopnja v slovenskem bančnem sistemu za leto 2022 znašala 7,6 %, kar je najnižja stopnja med vsemi državami Evropske unije (v nadaljevanju: EU), 15,8 odstotne točke nižja od povprečja EU. V pričujoči publikaciji je pojasnjeno, zakaj tega podatka ni mogoče posplošiti in interpretirati na način, da so dohodki bank, ki poslujejo v Sloveniji, najmanj obdavčeni med vsemi državami EU.

Najprej je izvedena primerjava nekaterih ključnih določil pravne ureditve obdavčitve dobičkov v državah EU, ki ne kaže, da bi slovenski zakon, ki ureja obdavčitev dohodkov pravnih oseb, pomembno odstopal od zakonskih ureditev v drugih državah EU. Predstavljene so tudi davčne ureditve nekaterih držav EU v času svetovne gospodarske krize, ki so zavezancem omogočile takojšnje koriščenje davčnih izgub. Med državami s tovrstnimi zakonskimi določili ni bilo Slovenije, sicer bi bilo trenutno stanje prenesenih davčnih izgub v našem bančnem sistemu nižje; morda bi banke prenesene davčne izgube v preteklih letih že v celoti uveljavile.

Sledi analiza efektivne davčne stopnje v slovenskih bankah, ki vključuje tudi primerjavo nekaterih aktualnih podatkov zavezancev, ki opravljajo finančne in zavarovalniške dejavnosti, s podatki vseh zavezancev za plačilo davka od dohodkov pravnih oseb v Sloveniji. V tej analizi je ugotovljeno, da je efektivna davčna stopnja v skupini bank, ki imajo prenesene davčne izgube iz preteklih obdobj, pomembno nižja kot v skupini bank, ki teh izgub nimajo (za leto 2023 je razlika med njima znašala kar 20,2 odstotne točke).

Na podlagi te ugotovitve ter upoštevanje uvedbo časovne omejitve petih let za prenos davčnih izgub iz preteklih obdobj, ki so se doslej lahko prenašale neomejeno dolgo, je pojasnjeno, da se bo v skladu z obstoječimi zakonskimi določili predvidoma do leta 2030 efektivna davčna stopnja slovenskega bančnega sistema povečala na raven nad 14 %. Če bi banke takrat dosegle dobičke v enaki višini kot leta 2023, je ocenjeno, da bi plačale 55 milijonov evrov več davka od dohodkov pravnih oseb.

Ključne besede: davek od dohodkov pravnih oseb, davek od dobička, obdavčitev dobičkov bank, odmerjeni davek, odloženi davek, efektivna davčna stopnja, prenesene davčne izgube, svetovna gospodarska kriza

Abstract

According to the International Monetary Fund (IMF, 2024), in 2022 the effective tax rate in the Slovenian banking system amounted to 7.6%, which was the lowest among European Union (EU) countries, and 15.8 percentage points lower than the EU average. However, this publication explains why this cannot be interpreted as meaning that the income of banks operating in Slovenia is the least taxed among all EU countries.

The publication first compares some key provisions of the legal regulation of income taxation in EU countries, and shows that the Slovenian law governing the taxation of legal persons' income would not deviate significantly from the legal regulation elsewhere in the EU. The tax regimes of some EU countries during the global economic crisis are also presented, which enabled taxpayers to immediately reduce their tax losses. Slovenia was not among the countries with such legal provisions, otherwise the current balance of tax losses carried forward in our banking system would be lower, and perhaps the banks would already have fully enforced the tax losses carried forward over the years.

What follows is an analysis of the effective tax rate in Slovenian banks, and a comparison of some current data of taxpayers engaged in financial and insurance activities with the data of all corporate income tax payers in Slovenia. This analysis finds that the effective tax rate is significantly lower in banks that have tax losses carried forward from previous periods than in those that do not (for 2023, the difference between them amounted to 20.2 percentage points).

On the basis of this finding, and with a view to the introduction of a time limit of five years on the carry-forward of tax losses from previous periods, which have so far been carried forward indefinitely, it is anticipated that, in accordance with existing legal provisions, the effective tax rate of the Slovenian banking system will increase to above 14%. If banks were to make profits at the same level as in 2023, it is thus estimated that the amount of corporate income tax paid would increase by 55 million euro.

Key words: corporate income tax, income tax, taxation of bank profits, current tax, deferred tax, effective tax rate, tax losses carried forward, global economic crisis

Namen publikacije je izboljšati razumevanje obdavčitve dobičkov pravnih oseb v Sloveniji, s poudarkom na vidikih, ki so aktualni za bančni sektor. Predstavljeni so dejavniki, zaradi katerih se lahko znesek davka od dobička, izkazan v računovodskih izkazih bank, hranilnic in podružnic (v nadaljevanju: bank), pomembno razlikuje od zneska davka, ki ga davčni zavezanec plača za posamezno poslovno leto, ter dejavniki, ki vplivajo na znesek plačanega davka, ki je v nekaterih bankah relativno nizek. Posledično se v takem primeru tudi efektivna davčna stopnja posameznega zavezanca pomembno razlikuje od davčne stopnje, ki jo predpisuje zakon, ki ureja davek od dobička.

Za ta namen je v jedru publikacije predstavljena primerjava nekaterih vidikov obdavčitve bank v Sloveniji z obdavčitvijo v drugih državah Evropske unije ter analiza efektivne davčne stopnje v slovenskih bankah leta 2023, prikazano je njeno gibanje v zadnjih letih z razčlenitvijo na efektivno davčno stopnjo odmerjenega davka in efektivno davčno stopnjo odloženega davka, pri čemer je pojasnjen pomemben vpliv prenesenih davčnih izgub iz preteklih davčnih obdobj na njeno višino. Prikazani so tudi učinki na znesek davka in na efektivno davčno stopnjo, ki jih lahko pri bankah pričakujemo v prihodnjih letih zaradi leta 2024 uvedene časovne omejitve prenosa davčnih izgub iz preteklih obdobj. Te so se doslej lahko prenašale neomejeno dolgo.

Pravna podlaga in izbrane informacije o obdavčitvi dobičkov v Sloveniji

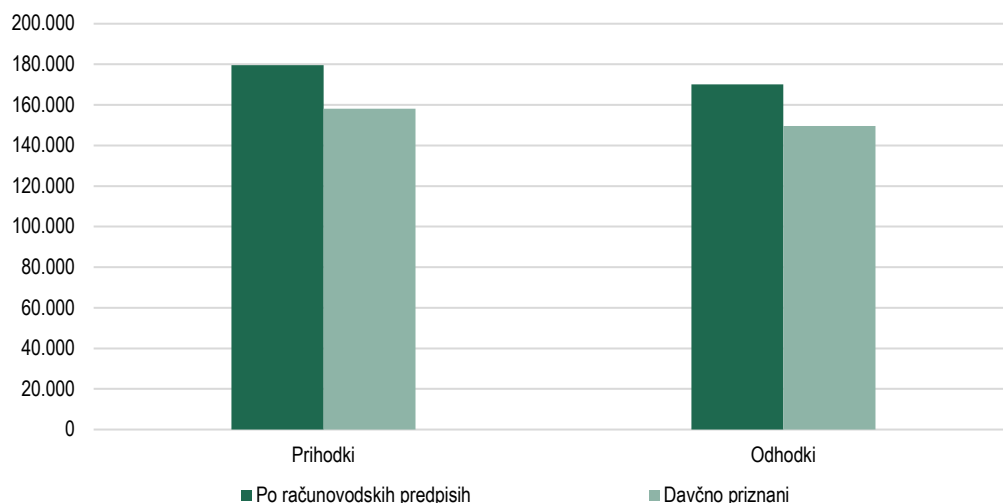
2.1 Davek od dohodka(-ov) ali davek iz/od dobička?

Do konca leta 2004 je bila v Sloveniji obdavčitev dobičkov pravnih oseb urejena z Zakonom o davku od dobička pravnih oseb, nadomestil ga je Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb. Mednarodni računovodski standard, ki ureja to področje, to je MRS 12, je imel prvotno v slovenskem prevodu naziv Davek iz dobička, v letu 2023, ko je bil prevod vseh mednarodnih standardov računovodskega poročanja (v nadaljevanju: MSRP) prenovljen, pa je bil standard preimenovan v Davek od dohodka. Posledično je v nadaljnjem besedilu uporabljen ta termin.

2.2 Ali so prihodki in odhodki, ugotovljeni po računovodskih predpisih, enaki prihodkom in odhodkom za namen ugotavljanja davčne osnove?

V Sloveniji Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb – ZDDPO-2 ureja sistem in uvaja obveznost plačevanja davka od dohodkov, ki jih ustvarijo pravne osebe. Za namen ugotavljanja davčne osnove v skladu s tem zakonom se tako prihodki kot odhodki, ugotovljeni po računovodskih predpisih, popravijo navzgor in navzdol na raven davčno priznanih prihodkov oz. odhodkov. Primer neobdavčenih prihodkov iz bančnega poslovanja so dividende in dohodki, podobni dividendam, izvzamejo se tudi prihodki zaradi predhodno nepriznanih odhodkov, vir povečanja prihodkov pa so denimo transakcije s povezanimi osebami, če so pri tem transferne cene nižje od primerljivih tržnih cen. Zavezanci morajo skrbno pregledati odhodke, ki so jih vključili po računovodskih predpisih, ali so skladni tudi z davčnimi predpisi. Za ta namen je v obrazcu za obračun davka od dohodkov pravnih oseb predvidenih kar 44 postavk, zaradi katerih lahko pride do zmanjšanja odhodkov na raven davčno priznanih odhodkov, npr. 50 % zneska oblikovanih rezervacij ni davčno priznanega, izvzamejo se denimo stroški, ki zadevajo zasebno življenje, kot tudi obračunana amortizacija, ki presega zakonsko predpisano amortizacijo (tj. amortizacijo, obračunano po metodi enakomernega časovnega amortiziranja in na podlagi predpisanih stopenj). Razlika pri amortizaciji do zneska zakonsko predpisane amortizacije pa v prihodnjih obdobjih povečuje odhodke, ugotovljene po računovodskih predpisih, na raven davčno priznanih odhodkov.

Slika 1: Prihodki, ugotovljeni po računovodskih predpisih, davčno priznani prihodki, odhodki, ugotovljeni po računovodskih predpisih, in davčno priznani odhodki vseh davčnih zavezancev za leto 2023 v milijonih evrov

Vir: Ministrstvo za finance, 2024a.

Čeprav se tako prihodki kot odhodki, ugotovljeni po računovodskih predpisih, popravijo navzgor in navzdol na raven davčno priznanih prihodkov oz. odhodkov, podatki kažejo, da so pri zavezancih v Sloveniji v obeh kategorijah prevladovali popravki navzdol. Po podatkih Ministrstva za finance so v davčnih obračunih za leto 2023 prihodki za davčne namene v povprečju predstavljali 88,1 % prihodkov, ugotovljenih po računovodskih predpisih, odhodki pa 88,9 % (Ministrstvo za finance, 2024a, slika 1).

Kadar je razlika med prihodki in odhodki, ugotovljenimi po davčnih predpisih, pozitivna, ta predstavlja davčno osnovo, negativna razlika (presežek odhodkov nad prihodki) pa predstavlja davčno izgubo, s katero bo zavezanec lahko zmanjšal davčno osnovo v naslednjih davčnih obdobjih, ko bo ta pozitivna.

2.3 Prenos davčnih izgub v prihodnja davčna obdobja

Zakonska določila glede časovne omejenosti prenosa davčnih izgub in glede višine, do katere lahko zavezanec z davčno izgubo zmanjša davčno osnovo v prihodnjih letih, so se spreminjala. V skladu z Zakonom o davku od dobička pravnih oseb, ki je veljal do konca leta 2004, je davčni zavezanec izkazano izgubo lahko upošteval kot zmanjšanje davčne osnove le v naslednjih petih letih; davčno osnovo je lahko iz tega naslova popolnoma izničil. Z Zakonom o davku od dohodkov pravnih oseb ZDDPO-1, ki se je začel uporabljati zatem, leta 2005, se je ukinilo časovno omejevanje obdobja, v katerem je mogoče uveljavljati preneseno davčno izgubo. Določila glede tega, v kolikšni meri lahko zavezanec zniža davčno osnovo iz tega naslova, so bila sprva enaka kot v predhodnem zakonu, od vključno leta 2013 dalje pa je zmanjšanje davčne osnove s prenesenimi davčnimi izgubami iz preteklih davčnih obdobj dovoljeno največ v višini 50 % davčne osnove posameznega davčnega obdobja. Z letom 2025 je uveljavljanje prenesenih davčnih izgub ponovno omejeno na naslednjih pet davčnih obdobj, omejitve možnosti uveljavljenega zmanjšanja glede na višino davčne osnove pa ostaja nespremenjena.

2.4 Zmanjšanje davčne osnove in davčne olajšave

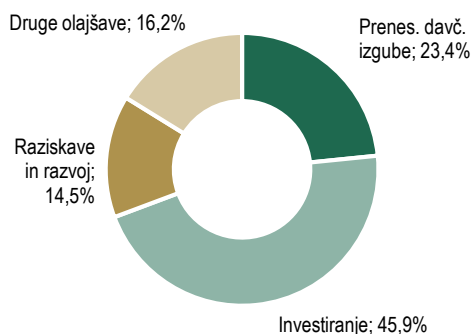
Zaradi lažje berljivosti je v nadaljevanju za oba pojma – »zmanjšanje davčne osnove« in »davčne olajšave« – uporabljen pojem »davčne olajšave«. Zavezanec lahko vsako leto uveljavlja davčne olajšave skupaj do največ 63 % davčne osnove.

Po podatkih Ministrstva za finance (Ministrstvo za finance, 2024a, slika 3) so za leto 2023 najvišji znesek davčnih olajšav predstavljale davčne olajšave za 40 % investiranega zneska v določene vrste opreme in neopredmetenih sredstev; to olajšavo je uveljavljalo največ zavezancev (62,6 % zavezancev, ki so uveljavljali davčne olajšave). Druga najpogostejše uporabljena vrsta davčnih olajšav so bile prenesene davčne izgube (uveljavljalo jo je 41,2 % zavezancev, ki so uveljavljali davčne olajšave). Po znesku uveljavljene olajšave sledijo vlaganja v raziskave in razvoj. To vrsto olajšave je uporabilo le 1,1 % zavezancev, a je povprečni znesek olajšave posameznega zavezanca najvišji med vsemi vrstami davčnih olajšav. Druge vrste olajšav, kot so denimo donacije, zaposlovanje invalidov in zaposlovanje brezposelnih, prinašajo nižje zneske davčnih olajšav večjemu številu zavezancev.

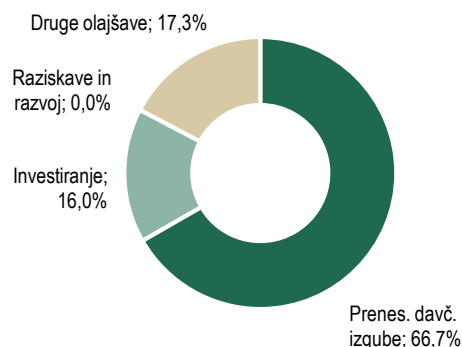
Za posamezne vrste olajšav se razlikujejo zakonska določila glede tega, ali lahko zavezanec za morebiti neizkoriščen del olajšave zmanjšuje davčno osnovo v naslednjih davčnih obdobjih, in koliko let je mogoč tovrsten prenos.

Slika 2: **Delež posameznih vrst davčnih olajšav v skupnem znesku davčnih olajšav v letu 2022**

Vsi zavezanci

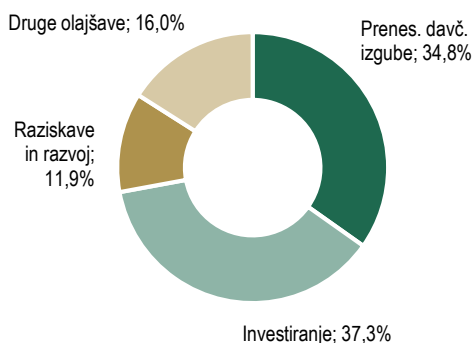
Zavezanci iz finančne in zavarovalniške dejavnosti

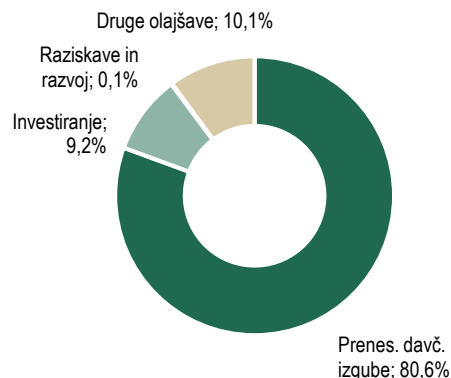
Vir: Ministrstvo za finance, 2023.

Slika 3: **Delež posameznih vrst davčnih olajšav v skupnem znesku davčnih olajšav v letu 2023**

Vsi zavezanci

Zavezanci iz finančne in zavarovalniške dejavnosti

Vir: Ministrstvo za finance, 2024a.

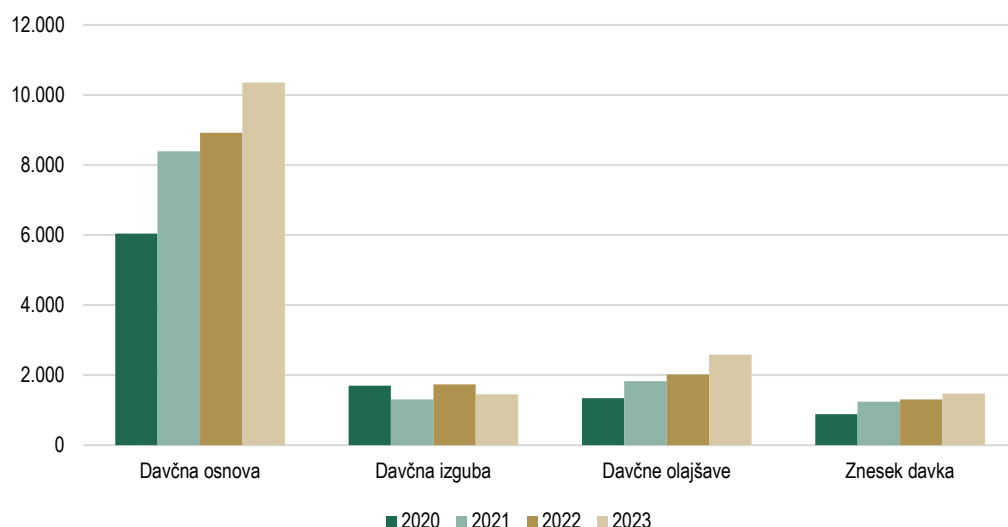
Pri zavezancih iz finančne in zavarovalniške dejavnosti je struktura davčnih olajšav drugačna kot pri vseh zavezancih. Ti zavezanci so kot davčno olajšavo najpogosteje uporabili prenesene davčne izgube, katerih delež se je v letu 2023 povečal na 80,6 %, ne uveljavljajo pa olajšav za vlaganja v raziskave in razvoj (sliki 2 in 3).

2.5 Izračun zneska davka

Davčna osnova, od katere se odštejejo davčne olajšave, predstavlja osnovo za davek. Ko slednjo pomnožimo z zakonsko predpisano davčno stopnjo, ugotovimo znesek davka. V ZDDPO-2 je predpisana splošna davčna stopnja 19 %, z Zakonom o obnovi,

razvoju in zagotavljanju finančnih sredstev (ZORZFS) pa je bila ta prehodno, za obdobje petih let, zvišana na 22 %. Prvič so zavezanci uporabili višjo davčno stopnjo za leto 2024.

Slika 4: Davčna osnova¹, davčna izguba², davčne olajšave³ in znesek davka vseh davčnih zavezancev v letih 2020, 2021, 2022 in 2023 v milijonih evrov

Vir: Ministrstvo za finance, 2024a.

2.6 Izbor določil MRS 12 – Davek od dohodka

Zavezanci, ki računovodske izkaze sestavljajo v skladu z MSRP, pri računovodski obravnavi davka od dohodka upoštevajo določila MRS 12 – Davek od dohodka. Zavezanecem, ki uporabljajo Slovenske računovodske standarde (v nadaljevanju: SRS), so na voljo manj podrobne usmeritve; upoštevati morajo sedmo poglavje okvira SRS Odložene terjatve in odložene obveznosti za davek. Ker banke uporabljajo MSRP, se besedilo v nadaljevanju sklicuje nanje, pri čemer je poudarek na določilih, aktualnih za tematico, obravnavano v pričujoči publikaciji.

V skladu z opredelitvami v členu 5 MRS 12 je odhodek za davek (prihodek od davka) združen znesek, vključen v ugotavljanje poslovnega izida v zvezi z odmerjenim davkom in odloženim davkom. Odmerjeni davek je znesek davka od dohodka, ki ga je treba plačati (vrniti) v zvezi z obdavčljivim dobičkom (davčno izgubo). Odloženi davek pa vključuje učinke odloženih obveznosti za davek in odloženih terjatev za davek. Gre za zneske davka od dohodka, ki se nanašajo na opazovano poslovno obdobje in jih bo treba plačati v prihodnjih obdobjih v zvezi z obdavčljivimi začasnimi razlikami ali bodo vrnjeni v prihodnjih obdobjih oz. bo davčna obveznost zavezanca tedaj manjša za te zneske.

Ne glede na to, da prenos davčne izgube v naslednja davčna obdobja v skladu z našo zakonodajo pretekli dve desetletji ni bil časovno omejen, morajo tudi naša podjetja (in banke) pri pripravi računovodskih izkazov upoštevati člen 34 MRS 12, ki določa, da se odložena terjatev za davek pripozna za prenos neizrabljenih davčnih izgub in neizrabljenih davčnih dobropisov v naslednja obdobja v obsegu, v katerem je verjetno, da bo na voljo prihodnji obdavčljivi dobiček, pri katerem jih bo mogoče uveljaviti. V skladu s členom 37 navedenega standarda mora podjetje na koncu vsakega poročevalskega

¹ Pozitivna razlika med davčno priznanimi prihodki in odhodki v posameznem letu.

² Negativna razlika med davčno priznanimi prihodki in odhodki v posameznem letu.

³ Vključno z zmanjšanimi davčne osnove.

obdobja ponovno oceniti nepripoznane odložene terjatve za davek. To pomeni, da banka v primeru boljše ocene o prihodnjem poslovanju poveča odložene terjatve za davek in učinek iz tega naslova pripozna kot prihodek iz odloženega davka v izkazu poslovnega izida.

Efektivna davčna stopnja (v MRS 12 je zanjo uporabljen izraz »povprečna dejanska davčna stopnja«) je razmerje med odhodkom za davek (ali prihodkom od davka) in računovodskim dobičkom (MRS 12 ga opredeljuje kot poslovni izid za posamezno obdobje pred odštetjem odhodka za davek). Na tak izračun navaja tudi člen 81 MRS 12, v skladu s katerim mora podjetje razkriti med drugim tudi obrazložitev razmerja med odhodkom za davek (ali prihodkom od davka) in računovodskim dobičkom vsaj v eni od naslednjih oblik:

- številčna uskladitev odhodka za davek (ali prihodka od davka) in zmnožka računovodskega dobička z veljavno davčno stopnjo, ali
- številčna uskladitev povprečne dejanske davčne stopnje in veljavne davčne stopnje.

Kadar iščemo znesek davka od dohodka, običajno v izkazu poslovnega izida poiščemo vrstico med dobičkom (ali izgubo) pred obdavčitvijo in čistim dobičkom (ali izgubo). Ne gre pa prezreti določil člena 61A MRS 12, ki določa, da se mora odmerjeni in odloženi davek pripoznati zunaj poslovnega izida, če se davek nanaša na postavke, pripoznane zunaj poslovnega izida. Gre za postavke, ki so pripoznane v drugem vseobsegajočem donosu, in postavke, ki so pripoznane neposredno v lastniškem kapitalu. Te postavke, kot tudi pripadajoči zneski davka, niso vključene v izračun efektivne davčne stopnje.

2.7 Izračun efektivne davčne stopnje

K primerjavi in interpretaciji efektivnih davčnih stopenj je treba pristopiti zelo previdno, saj so izračunane po metodologijah, ki se lahko med seboj pomembno razlikujejo.

Podjetja (enako velja za banke) v letnih poročilih razkrijejo efektivno davčno stopnjo, izračunano kot razmerje med davkom od dohodka, izkazanim v izkazu poslovnega izida v skladu z računovodskimi standardi, ter dobičkom pred obdavčitvijo. Pri tem je znesek davka od dohodka sestavljen iz zneska odmerjenega davka in zneska odloženega davka, zato bi bila napačna interpretacija, da efektivna davčna stopnja izkazuje delež dobička pred obdavčitvijo, ki ga je zavezanec moral nameniti plačilu davka za to obdobje. Prihaja denimo tudi do situacij, ko zavezanec plača davek (odmerjeni davek), v izkazu poslovnega izida pa izkazuje prihodek iz naslova davka od dohodka, ker je znesek prihodkov iz odloženega davka višji od zneska odhodkov iz odmerjenega davka.

Na Ministrstvu za finance (v nadaljevanju: ministrstvo) izračunajo efektivno davčno stopnjo kot razmerje med davkom in davčno osnovo, pri čemer so vir za oba podatka davčni obračuni zavezancev. Ministrstvo pojasnjuje, da je efektivna davčna stopnja, izračunana po njihovi metodologiji, kazalnik dejanskega davčnega bremena podjetij, ter želi prikazati vpliv iz naslova zmanjšanja davčne osnove in davčnih olajšav (Ministrstvo za finance, 2024a). Ministrstvo vsako leto objavi podatke na svoji spletni strani v Informaciji o davku od dohodka pravnih oseb.

Kot je podrobneje pojasnjeno v nadaljevanju, se metodologiji za izračun efektivne davčne stopnje iz prejšnjih dveh odstavkov razlikujeta tako glede postavk, ki so zajete v števcu, kot tudi glede postavk, ki so zajete v imenovalcu.

V števec efektivne davčne stopnje se tako za namen razkritij v letnem poročilu kot v izračunu ministrstva vključi odmerjeni davek, ki se nanaša na postavke iz izkaza poslovnega izida, poleg tega pa so v razkritjih v letnem poročilu vključeni tudi odloženi davki, ki se nanašajo na te postavke, medtem ko ministrstvo slednjih ne zajame, vključi pa odmerjeni davek, ki se nanaša na dobičke in izgube, pripoznane v izkazu drugega vseobsegajočega donosa ali neposredno v lastniškem kapitalu. Drugače povedano, za namen razkritij v letnem poročilu se vključi odhodek za davek (prihodek od davka) iz izkaza poslovnega izida, ministrstvo pa vključi celotni znesek odmerjenega davka ne glede na to, kje je pripoznan. Dodatne postavke, ki jih na ta način vključi ministrstvo, pri večini zavezancev ne vplivajo pomembno na višino števca. V skladu z našo zakonodajo se namreč na dobičke in izgube, pripoznane v drugem vseobsegajočem donosu, obračuna predvsem odloženi davek (izjema so aktuarske izgube iz rezervacij za odpravnine in njihova odprava; te se, ne glede na to, da so pripoznane v drugem vseobsegajočem donosu, vključijo v davčno osnovo in s tem vplivajo na znesek odmerjenega davka, upošteva dejstvo, da se oblikovanje rezervacij prizna v znesku, ki ustreza 50 % oblikovanih rezervacij). Dobički in izgube, pripoznani neposredno v lastniškem kapitalu, vstopajo v izračun za davčne namene z zneski, ki ne vplivajo pomembno na višino davčne obveznosti.

Vrednostno pomembnejšo razliko med obema števčema pri nekaterih zavezancih prinaša vključitev odloženega davka, pripoznanega v poslovnem izidu, upoštevanega pri izračunu efektivne davčne stopnje za namen razkritja v letnem poročilu. Ob ugotavljanju primerne višine na koncu vsakega poročevalskega obdobja namreč podjetje ponovno oceni nepripoznane odložene terjatve za davek. Pomembni zneski iz tega naslova nastanejo pri podjetjih, ki vračunavajo (ali sproščajo) zneske prenesenih davčnih izgub iz preteklih obdobj. Teh podatkov ni v obrazcu za obračun davka od dohodka pravnih oseb, saj so računovodska kategorija in jih Ministrstvo ne vključi v izračun efektivne davčne stopnje.

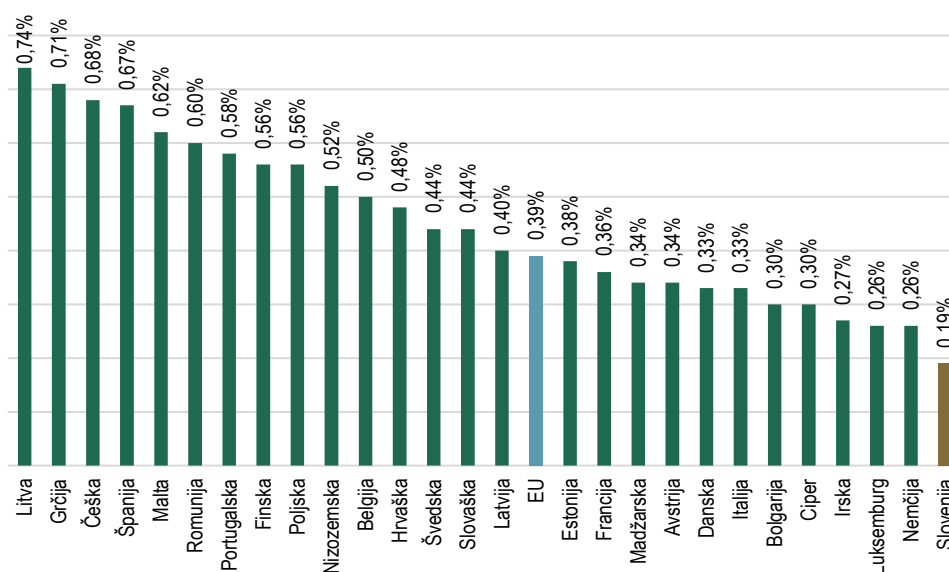
Pri izračunu efektivne davčne stopnje za namen razkritij v letnem poročilu podjetja v imenovalcu vključijo dobiček pred obdavčitvijo iz izkaza poslovnega izida. V davčni osnovi, ki jo v imenovalcu vključi Ministrstvo za finance, pa so prihodki in odhodki, ugotovljeni po računovodskih predpisih, popravljeni na raven davčno priznanih prihodkov oz. odhodkov. Višina teh prilagoditev je pri nekaterih zavezancih znatna.

Primerjava obdavčitve v Sloveniji z obdavčitvijo v drugih državah Evropske unije

3.1 Analiza Mednarodnega denarnega sklada o obdavčitvi dobičkov bank v državah Evropske unije v letu 2022

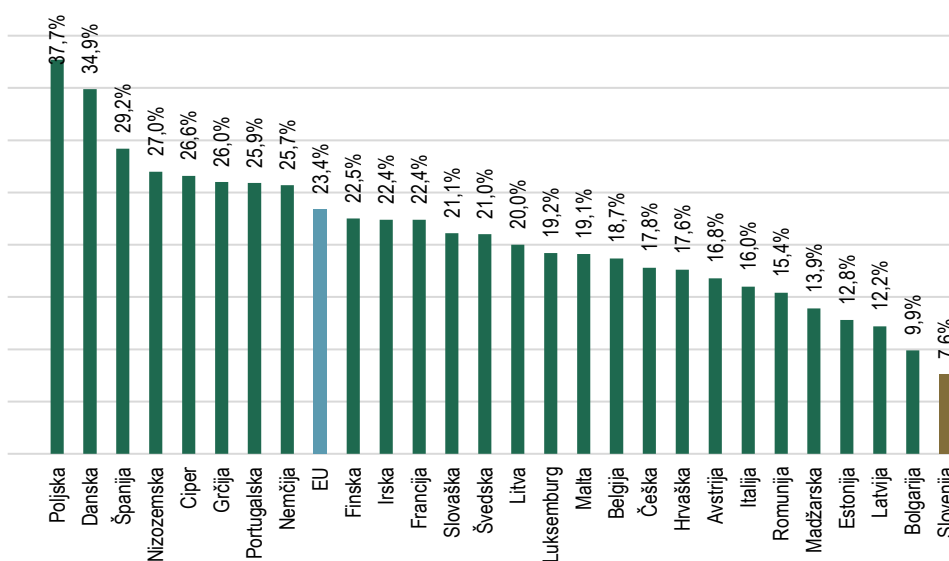
Julija 2024 je Mednarodni denarni sklad objavil analizo dobičkov bank in njihove obdavčitve (IMF, 2024), iz katere je razvidno, da je bila po podatkih za leto 2022 Slovenija med vsemi državami v EU na zadnjem mestu tako glede na delež davka od dohodka v tehtani aktivni (slika 5) kot glede na delež davka od dohodka v dobičku pred obdavčitvijo (slika 6; slednji po metodologiji izračuna ustreza efektivni davčni stopnji v skladu z MRS 12).

Slika 5: Delež davka od dohodka v tehtani aktivni, države EU leta 2022

Vir: IMF, 2024.

Slika 6: Delež davka od dohodka v dobičku pred obdavčitvijo (efektivna davčna stopnja), države EU leta 2022

Vir: IMF, 2024.

Mednarodni denarni sklad ugotavlja precejšnjo heterogenost davka od dohodka tako glede na tehtano aktivno kot glede na dobiček pred obdavčitvijo v državah EU, kar pospremi s komentarjem, da taka heterogenost lahko prispeva k neenakim konkurenčnim pogojem za banke iz različnih držav v okviru enotnega trga in k nepopolnosti bančne unije.

Banke EU od leta 2022 beležijo zgodovinsko visoke dobičke, ki so predvsem posledica zapoznelega prenosa zaostrovanja denarne politike na obrestne mere depozitov in so verjetno prehodnega značaja. Kot odgovor na to stanje je skoraj polovica držav EU začasno uvedla nove davke za banke; med njimi je tudi Slovenija, ki je uvedla davek na bilančno vsoto bank in hranilnic. Mednarodni denarni sklad meni, da bi hipotetično lahko novi davki predstavljali priložnost za izenačitev konkurenčnih pogojev z vidika obdavčitve bank po državah. Iz analize je razvidno, da imajo banke iz večine držav, ki so uvedle nove davke, nizko efektivno davčno stopnjo, vendar je treba opozoriti na precejšnjo raznolikost v zasnovi novih davkov za banke – v smislu davčne osnove, stopnje, trajanja ukrepa in davčnega bremena.

Podatki Mednarodnega denarnega sklada na prvi pogled kažejo, da so dohodki naših bank najmanj obdavčeni med vsemi državami EU, torej da so s tega vidika konkurenčni pogoji bank, ki poslujejo v Sloveniji, najugodnejši. V nadaljevanju je predstavljenih nekaj dejstev, zbranih z namenom, da bi pojasnili ta podatek, najprej z grobo primerjavo nekaterih zakonskih določil po posameznih državah EU, nato pa z analizo efektivne davčne stopnje v slovenskem bančnem sistemu in predstavitev njene heterogenosti po posameznih bankah oz. skupinah bank.

3.2 Raznolikost davčnih stopenj za obdavčitev dobičkov in določil glede prenosa davčnih izgub v državah EU

V tabeli 1 so za posamezne države EU prikazane zakonsko predpisane davčne stopnje in število let po evidentiranju davčne izgube, v katerih lahko zavezanci iz tega naslova zmanjšajo davčno osnovo. Oba podatka sta navedena na podlagi zakonskih določil, ki so veljala za leto 2023. Predpostavljamo, da sta ta dva dejavnika med najpomembnejšimi izhodišči za razlago nizke efektivne davčne stopnje v slovenskem bančnem sistemu v primerjavi z ostalimi državami EU.

Podatki iz tabele 1 ne kažejo, da bi slovenski zakon, ki ureja obdavčitev dohodkov bank, odstopal od zakonske ureditve v drugih državah EU. Slovenska davčna stopnja 19 % je bila le malo pod aritmetičnim povprečjem davčnih stopenj v EU (19,7 %), časovno neomejeno pa so davčne izgube lahko prenašali zavezanci v 14 od 27 prikazanih držav. Neposredno pred Slovenijo so se glede na efektivno davčno stopnjo bank uvrstile štiri države, za katere nizka efektivna davčna stopnja ni presenečala. Bolgarija in Madžarska sta bili to leto državi z najnižjima zakonsko predpisanimi davčnima stopnjama v EU (10 % oz. 9 %), približno na ravni polovice aritmetičnega povprečja davčnih stopenj v EU. V Estoniji in Latviji pa so zavezanci plačevali davek le na izplačane dobičke. Ne glede na to se pri izračunu efektivne davčne stopnje tudi v navedenih dveh pribaltskih državah v imenovalcu vključi celotni dobiček pred obdavčitvijo. Po nizko izkazani efektivni davčni stopnji bi bilo mogoče sklepati, da sta Estonija in Latvija s tem ukrepom uspešno zadrževali dobičke v bankah. Ker se davek obračunava le na izplačane dobičke, je pričakovano, da v zakonodaji teh dveh držav ni bilo določil glede prenosa davčnih izgub.

V skupino držav z najvišjimi efektivnimi davčnimi stopnjami v EU so se uvrstile tudi države s primerljivo ali celo nižjo davčno stopnjo, kot je veljala v Sloveniji, kot tudi z možnostjo časovno neomejenega prenosa davčnih izgub v prihodnja davčna obdobja.

Tabela 1: Zakonska določila za leto 2023 glede veljavne davčne stopnje in števila let, v katerih lahko zavezanci zmanjšajo davčno osnovo s preneseno davčno izgubo; države EU, razvrščene glede na padajočo efektivno davčno stopnjo bank, kot jo je izračunal Mednarodni denarni sklad za leto 2022 (enako kot na sliki 6)

Država	Davčna stopnja	Prenos davčnih izgub
Poljska	19,0 %	5 let
Danska	22,0 %	neomejeno
Španija	25,0 %	neomejeno
Nizozemska	25,8 %	neomejeno
Ciper	12,5 %	5 let
Grčija	22,0 %	5 let
Portugalska	21,0 %	neomejeno
Nemčija	15,0 %	neomejeno
Finska	20,0 %	10 let
Irska	12,5 %	neomejeno
Francija	25,0 %	neomejeno
Slovaška	21,0 %	5 let
Švedska	20,6 %	neomejeno
Litva	15,0 %	neomejeno
Luksemburg	17,0 %	17 let
Malta	35,0 %	neomejeno
Belgija	25,0 %	neomejeno
Češka	19,0 %	5 let
Hrvaška	18,0 %	5 let
Avstrija	24,0 %	neomejeno
Italija	24,0 %	neomejeno
Romunija	16,0 %	7 let
Madžarska	9,0 %	5 let
Estonija	20,0 %	-
Latvija	20,0 %	-
Bolgarija	10,0 %	5 let
Slovenija	19,0 %	neomejeno

Vir: European Tax Handbook 2023.

Nenazadnje ne gre spregledati ugotovitve, da so se v zgornjo polovico tabele 1 uvrstile države, v katerih je efektivna davčna stopnja presegala zakonsko določeno (izjema je Francija); obratno je veljalo za pretežno večino držav, navedenih v spodnji polovici tabele. Pri prvih gre iskati vzroke predvsem v vključitvi dodatnih prihodkov ali v izključitvi določenih odhodkov za namen priprave davčnega obračuna, pri drugih pa v izključitvi prihodkov ali povečanju odhodkov iz računovodskih izkazov na raven davčno priznanih prihodkov oz. odhodkov, kot tudi v raznih oblikah davčnih olajšav ali v učinkih iz odloženih davkov.

Na podlagi zapisanega lahko zaključimo, da v slovenskem zakonu, ki ureja obdavčitev dohodkov pravnih oseb, v letu 2023 niti predpisana davčna stopnja niti obdobje, v katerem so lahko zavezanci zmanjšali davčno osnovo s preneseno davčno izgubo, nista pomembno odstopala od zadevne ureditve v drugih državah EU.

Leta 2008 je svetovna gospodarska kriza v EU prizadela predvsem banke v Nemčiji, Belgiji in na Nizozemskem. V skupino držav, kjer je pustila hude posledice v bankah pozneje, pa se uvrščajo predvsem Ciper, Grčija, Irska, Italija, Portugalska in Španija (De Nederlandsche Bank, 2018). Samo povprečna efektivna davčna stopnja italijanskih in belgijskih bank je bila leta 2022 med nižjimi v EU, medtem ko je bila v drugih navedenih državah med višjimi. V vseh, razen v Grčiji in na Cipru, so lahko zavezanci leta 2023 davčne izgube prenašali neomejeno dolgo, ni pa rečeno, da je taka ureditev veljala v celotnem obdobju, odkar so banke pripoznale izgube. Ne razpolagamo s podatkom, ali in koliko prenesenih davčnih izgub iz obdobja krize še imajo banke iz teh držav. Posledično ni znano, ali morebiti, tako kot v Sloveniji, tudi v teh državah prenesene davčne izgube še vplivajo na aktualno efektivno davčno stopnjo. OECD ocenjuje, da bi lahko trajalo približno od tri do osem let, da banke izkoristijo prenesene davčne izgube, pri nekaterih bankah pa mnogo več (OECD, 2010).

3.3 Vpliv davčne ureditve v nekaterih državah EU v času svetovne gospodarske krize na stanje davčnih izgub

Kot je bilo mogoče zaznati iz že zapisanega, obdavčitev dohodkov v EU ni enotno urejena. Davčna ureditev v nekaterih državah EU je v času svetovne gospodarske krize omogočala zavezancem, da so koristili davčne izgube že v času njihovega nastanka. Med državami s tovrstnimi zakonskimi določili ni Slovenije, sicer bi lahko bilo trenutno stanje prenesenih davčnih izgub v našem bančnem sistemu nižje; morda bi banke prenesene davčne izgube v preteklih letih že v celoti uveljavile.

OECD navaja, da je bilo več izgub mogoče izkoristiti denimo v državah, v katerih je bila za davčne namene omogočena konsolidacija skupin, v okviru katerih so bili dobički in izgube družb s sedežem v posamezni državi združeni in obdavčeni na konsolidirani osnovi, kot tudi v sicer redkih državah, v katerih je bila omogočena čezmejna konsolidacija (OECD, 2010). Tudi v Italiji in Španiji, kjer so banke beležile visoke izgube, je bila mogoča konsolidacija skupin v posamezni državi za namen obdavčitve. Podoben učinek je bil dosežen v državah, kjer so lahko zavezanci predali drugim zavezancem znotraj skupine davčne izgube ali druge davčne ugodnosti, kot tudi v državah, v katerih so lahko dobičkonosni zavezanci znotraj skupine prenesli prihodke zavezancem, ki so ustvarili davčne izgube (to je bilo v času svetovne gospodarske krize mogoče na Norveškem in Švedskem). Zakonodaja nekaterih držav (npr. Francije, Nemčije, Nizozemske) je omogočala prenos davčnih izgub v pretekla obdobja, ko so poslovali z dobičkom; tako so zavezanci prejeli povrnjen del že plačanega davka za preteklo davčno obdobje ali nekaj preteklih davčnih obdobj. Nekaj držav je v času svetovne gospodarske krize to pravilo začasno vpeljalo ali spremenilo v korist zavezancev (OECD, 2010).

V času gospodarske krize so se v bankah povečali odhodki iz oslabitve posojil, zato je pomembno, ali so ti odhodki priznani tudi pri ugotavljanju davčne osnove. V tem času so banke v večini držav načeloma lahko znižale davčno osnovo za zneske oslabitev posojil. Tudi v Sloveniji so ti odhodki pri bankah (ne pa tudi pri podjetjih) davčno priznan odhodek pod pogojem, da je banka v procesu odobravanja, vodenja in izterjave posojila ravnila kot dober gospodar.

Učinki finančne in gospodarske krize na svetovni ravni so bankam prinesli izgube v višini 1,3 bilijona USD. Zato je OECD že leta 2010 opozarjal na davčna tveganja, ki izhajajo iz zapletenih pravil o davčnih izgubah in davčnih olajšavah ter iz agresivnega davčnega načrtovanja, s katerim banke izkoristijo razlike med pravili držav. Z namenom, da bi spodbudili izpolnjevanje davčnih predpisov in izboljšali odkrivanje agresivnega davčnega načrtovanja, je OECD pozival h konstruktivnemu sodelovanju davčnih organov z bančnim sektorjem in njegovimi regulatorji, da bi razumeli poslovni okvir in povezave med davčnim in nadzorniškim poročanjem (OECD, 2010).

Analiza učinkovite davčne stopnje v slovenskem bančnem sistemu

4.1 Učinkovita davčna stopnja slovenskega bančnega sistema po svetovni gospodarski krizi

Svetovna gospodarska kriza, ki se je začela leta 2008, je močno prizadela dobičkonost slovenskega bančnega sistema. V naslednjih letih so banke pripoznale visoke izgube, najvišjo leta 2013, ko je od 23 bank, ki so tega leta poslovale v Sloveniji, 15 bank izkazovalo izgubo pred obdavčitvijo v skupni višini skoraj 3,5 milijarde evrov, preostalih osem pa dobiček pred obdavčitvijo v skupni višini le 16 milijonov evrov. Nižja izguba na ravni sistema je bila evidentirana še leta 2014, od vključno leta 2015 dalje pa slovenski bančni sistem ponovno posluje z dobičkom. V tabeli 2 so učinkovite davčne stopnje prikazane za obdobje od 2016 do 2023. Podatki na ravni sistema za predhodna leta niso reprezentativni zaradi zelo heterogenih finančnih rezultatov posameznih bank, poleg tega so bile v letih negotovosti zelo variabilne ocene pripoznanih odloženih davkov. Tudi v prikazanem obdobju, ko so se razmere sicer že stabilizirale, so v posameznih letih nastopile posebnosti; pomembnejše so pojasnjene v nadaljevanju.

Poleg tega je pojasnjen vpliv prenesenih davčnih izgub, pripoznanih v letih po svetovni gospodarski krizi, na trenutno nizko učinkovito davčno stopnjo.

Tabela 2: Učinkovita davčna stopnja slovenskega bančnega sistema v obdobju od leta 2016 do leta 2023, razčlenjena na učinkovito davčno stopnjo odmerjenega davka in učinkovito davčno stopnjo odloženega davka

Leto	Učinkovita davčna stopnja		
	skupaj	odmerjeni davek	odloženi davek
2023	3,4 %	10,8 %	-7,4 %
2022	7,7 %	10,0 %	-2,3 %
2021	6,6 %	8,4 %	-1,9 %
2020	4,6 %	4,6 %	0,0 %
2019	10,5 %	9,5 %	0,9 %
2018	6,7 %	8,7 %	-2,0 %
2017	4,2 %	6,1 %	-2,0 %
2016	8,6 %	10,0 %	-1,4 %

Vir: Banka Slovenije.

V tabeli 2 je učinkovita davčna stopnja na ravni bančnega sistema izračunana po enaki metodologiji, kot jo banke v skladu z MRS 12 uporabljajo za namen razkritja v letnem poročilu, to je kot razmerje med davkom od dohodka, izkazanim v izkazu poslovnega izida, ter dobičkom pred obdavčitvijo. Pri njeni razčlenitvi na učinkovito davčno stopnjo odmerjenega davka in učinkovito davčno stopnjo odloženega davka ostaja imenovalec isti, v števec pa je pri prvi vključen le znesek odmerjenega davka, pri drugi pa le znesek odloženega davka.

Učinkovite davčne stopnje slovenskega bančnega sistema so prikazane za leta, ko so bili na ravni celotnega bančnega sistema evidentirani pozitivni poslovni izidi, zato velja, da so bili pri učinkovitih davčnih stopnjah, ki imajo pozitiven predznak, zneski davka od dohodka v izkazu poslovnega izida na ravni bančnega sistema izkazani kot odhodek, pri tistih, ki imajo negativnega, pa kot prihodek (znesek davka v tem primeru povečuje poslovni izid).

Z razčlenitvijo efektivne davčne stopnje je razkrito dejstvo, da so v prikazanem obdobju skupno efektivno davčno stopnjo na ravni slovenskega bančnega sistema pomembno zniževali zneski odloženih davkov. Negativen predznak so imele namreč efektivne davčne stopnje odloženega davka, kar pomeni, da so banke večino let pripoznale več odloženih terjatev kot odloženih obveznosti ali, kar je v praksi bank pogostejše, da so zneski na novo pripoznanih odloženih terjatev presegali zneske odpravljenih odloženih terjatev (odpravijo jih predvsem tako, da jih vključijo v davčni obračun in s tem znižajo znesek odmerjenega davka).

Efektivne davčne stopnje posameznih bank niso bile zelo heterogene le med posameznimi državami, kar ugotavlja Mednarodni denarni sklad, temveč tudi med bankami znotraj slovenskega bančnega sistema. Pri interpretaciji efektivnih davčnih stopenj slovenskega bančnega sistema je treba izpostaviti, da gre za tehtano povprečje in da na povprečne vrednosti pomembno vplivajo podatki največjih dveh bank. Leta 2023 je na primer dobiček pred obdavčitvijo teh dveh bank skupaj predstavljal 59 % dobička bančnega sistema. Najvišja efektivna davčna stopnja posamezne slovenske banke leta 2022 pa je bila višja od povprečja EU. Navedeno kaže, da bi bilo nepravilno na podlagi najnižje povprečne efektivne davčne stopnje na ravni bančnega sistema v EU sklepati, da so banke, ki poslujejo v Sloveniji, z vidika obdavčitve v najboljšem konkurenčnem položaju.

V skladu z MRS 12 banka oceni znesek odloženih terjatev za davek na podlagi napovedi poslovnega izida za predvidljivo prihodnost, to je naslednjih nekaj let (število let banka opredeli v svoji računovodski usmeritvi; veliko se jih odloči za pet let). Prva leta po evidentiranih izgubah po tem pravilu ni bilo podlage za vračunavanje visokih zneskov odloženih terjatev, pozneje so leto za letom banke pripoznale dodatne zneske. Njihovo povečevanje se je v negotovem času epidemije covida-19 ustavilo, zatem pa so, predvsem v letih 2022 in 2023, ko so banke zelo uspešno poslovale, vračunani zneski pomembno porasli. Po stanju konec leta 2023 se je več kot 60 % odloženih terjatev v bančnem sistemu nanašalo na davčne izgube preteklih let. Iz tega naslova je izkazovalo odložene terjatve pet bank, med njimi tudi največji dve banki. Vseh pet je v letnih poročilih razkrilo, da imajo poleg prenesenih davčnih izgub, za katere so pripoznale odložene terjatve, tudi prenesene davčne izgube, za katere odloženih terjatev za davek (še) niso pripoznale. Ne glede na to, da so banke z leti poviševale znesek pripoznanih odloženih terjatev iz prenesenih davčnih izgub, pa je s primerjavo teh zneskov z višino prenesenih davčnih izgub, ki so jih banke uveljavljale v davčnih obračunih za leto 2023, mogoče ugotoviti, da so k pripoznavanju odloženih terjatev pristopile zelo previdno, upoštevaje negotove gospodarske razmere.

Splošna zakonsko predpisana davčna stopnja po ZDDPO-2 je za leto 2016 znašala 17 %, naslednja leta, prikazana v tabeli 2, pa 19 %. Efektivna davčna stopnja odmerjenega davka je bila vsa leta precej nižja od zakonsko predpisane. V celotnem prikazanem obdobju so nanjo pomembno vplivale davčne izgube, prenesene iz preteklih let, pomemben pa je bil tudi vpliv prilagoditev računovodskih prihodkov in odhodkov na raven davčno priznanih prihodkov oz. odhodkov. Predvsem v NLB d.d., ki je matična banka razvejane NLB skupine, so davčno obremenitev in s tem efektivno davčno stopnjo pomembno zniževali neobdavčeni prihodki iz dividend, pa tudi sproščanje oslabitev kapitalskih naložb.

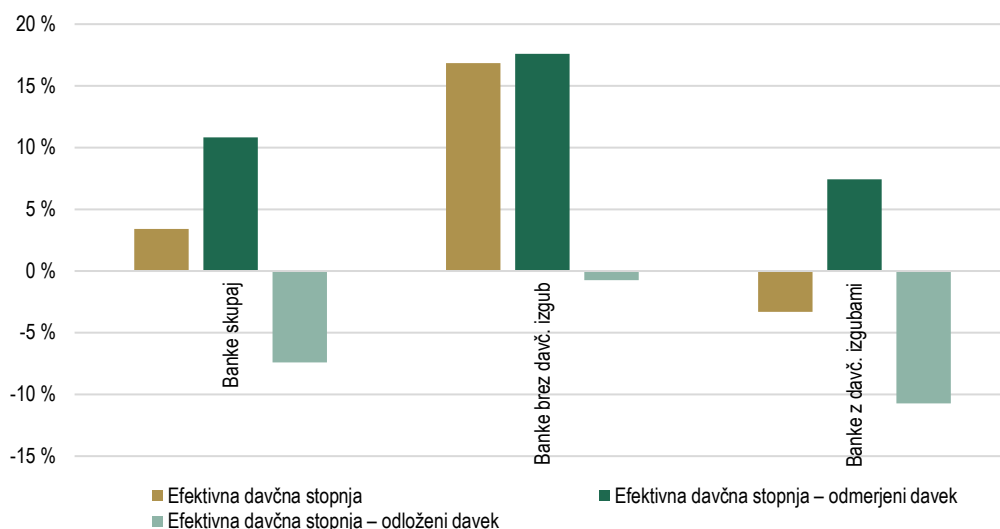
V prikazanih podatkih v tabeli 2 izstopa nizka efektivna davčna stopnja odmerjenega davka za leto 2020, na katero so pomembno vplivali izredni dogodki v dveh največjih bankah. Nova KBM d.d. v letnem poročilu za to leto (Nova KBM d.d., 2021) navaja, da je iz davčne osnove izvzela dobiček iz izpogajanega nakupa Abanke d.d., NLB d.d.

(NLB d.d., 2021) pa, da je pripoznala prihodek za davek, ki se nanaša na pretekla leta; leta 2020 se je namreč uspešno zaključil postopek za vračilo davka od italijanske davčne uprave, ki je bil posledica zaprtja Podružnice Trst v letu 2017.

Po podatkih Mednarodnega denarnega sklada (IMF, 2024) je bila Slovenija z efektivno davčno stopnjo 7,6 % za leto 2022 (po izračunih na podlagi podatkov Banke Slovenije 7,68 %, torej zaokroženo 7,7 %) na zadnjem mestu med državami EU. V letu 2023 je efektivna davčna stopnja nadalje občutno padla, in sicer na 3,4 % (izračun na podlagi podatkov Banke Slovenije). Kot je razvidno iz njene razčlenitve na učinke iz odmerjenega davka in učinke iz odloženega davka, gre padec pripisati izključno slednjim. Nižjo efektivno davčno stopnjo od povprečja so tega leta imele le tri banke, med njimi obe največji banki (NLB d.d. –7,4 % (NLB d.d., 2024), Nova KBM d.d. 1,3 % (Nova KBM d.d., 2024)), ki imata največji vpliv na povprečje. Negativna efektivna davčna stopnja v NLB d.d. pomeni, da je bil njen dobiček po obdavčitvi višji od dobička pred obdavčitvijo. Efektivno davčno stopnjo, ki je višja od povprečne, je imelo tega leta 12 bank, med temi je bila najnižja 12,5 %. Skupina teh bank je razmeroma homogena, kar sedem od njih ima efektivno davčno stopnjo, ki odstopa za največ 0,6 odstotne točke navzgor ali navzdol od zakonsko predpisane davčne stopnje 19 %. Na velike razlike znotraj celotne populacije pa kaže podatek, da znaša razlika med najvišjo in najnižjo efektivno davčno stopnjo v bančnem sistemu kar 34,4 odstotne točke.

Izpostavljena dejstva dodatno pojasni simulacija, v kateri je izločen vpliv prenesenih davčnih izgub tako na odloženi kot na odmerjeni davek. S tem bi se efektivna davčna stopnja slovenskega bančnega sistema za leto 2023 zvišala kar za 10,6 odstotne točke (s 3,4 % na 14,0 %). Če bi poleg tega izločili še vpliv preračuna odloženih terjatev in odloženih obveznosti za davek zaradi zvišanja davčne stopnje z 19 % na 22 %, bi efektivna davčna stopnja to leto znašala 14,3 %. Pod predpostavko, da se podatki na evropski ravni za leto 2023 ne bi pomembno razlikovali od podatkov Mednarodnega denarnega sklada za leto 2022, bi bila tudi v tem primeru Slovenija še vedno pod povprečjem EU; z zadnjega mesta bi se povzpela na čelo peterice držav z najnižjimi efektivnimi davčnimi stopnjami. Tako očiščena efektivna davčna stopnja hkrati nakazuje pričakovano raven efektivne davčne stopnje v obdobju, ko banke ne bodo več koristile starih prenesenih davčnih izgub in ko bo zakonsko predpisana davčna stopnja ponovno 19 %. Oba navedena pogoja hkrati bosta v skladu s trenutno veljavno zakonodajo prvič izpolnjena leta 2030 (drugi pogoj bo izpolnjen že leta 2029).

Slika 7: Efektivna davčna stopnja v slovenskem bančnem sistemu leta 2023, razčlenjena na efektivno davčno stopnjo odmerjenega davka in efektivno davčno stopnjo odloženega davka; ločen prikaz za banke s prenesenimi davčnimi izgubami in za banke brez prenesenih davčnih izgub

Vir: Banka Slovenije.

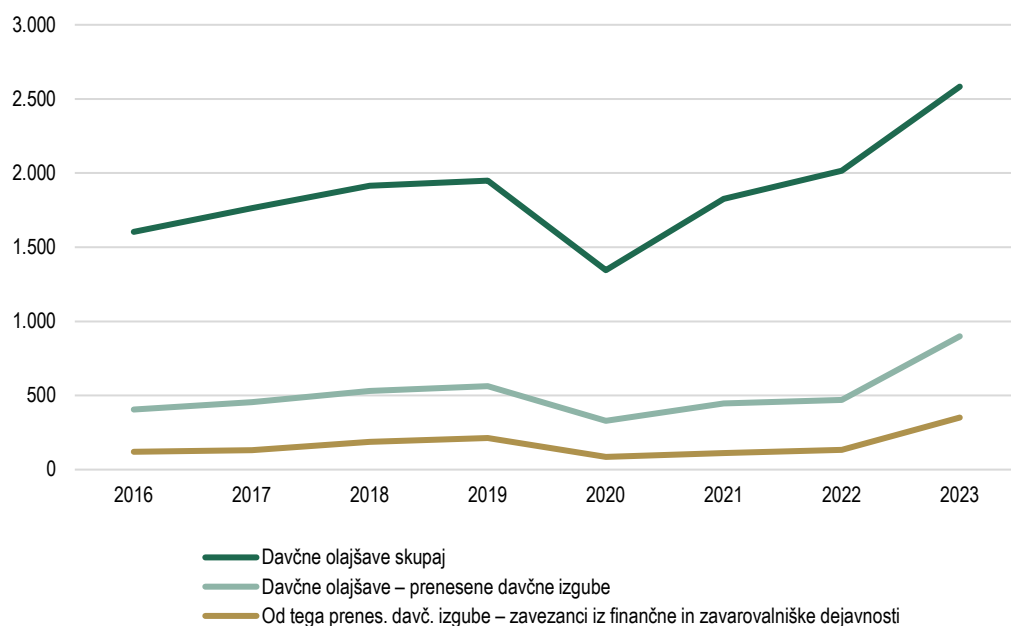
Povedna je tudi primerjava povprečne efektivne davčne stopnje skupine bank, ki nimajo prenesenih davčnih izgub, s povprečno efektivno davčno stopnjo skupine bank, ki jih imajo (slika 7). V prvi skupini sta po številu dve tretjini bank (10 od 15 bank), ki so leta 2023 ustvarile le tretjino dobička pred obdavčitvijo v bančnem sistemu. Za leto 2023 je povprečna efektivna davčna stopnja te skupine bank znašala 16,9 %, od tega gre 17,6 odstotne točke pripisati učinkom odmerjenega davka, zmanjšanje za 0,7 odstotne točke pa učinkom odloženega davka. V drugi skupini je pet bank. Njihova efektivna davčna stopnja je negativna, -3,3 % (7,4 odstotne točke iz odmerjenega davka in -10,7 odstotne točke iz odloženega davka). Te banke so ustvarile dve tretjini dobička pred obdavčitvijo slovenskega bančnega sistema, zato je njihov vpliv na efektivno davčno stopnjo celotnega bančnega sistema večji.

Na podlagi navedenih dejstev lahko zaključimo, da povprečna efektivna davčna stopnja ni reprezentativen pokazatelj davčne obremenitve bank, ki poslujejo v Sloveniji. Po eni strani jo znižujejo učinki iz odloženih davkov, ki so se v letih, ko banke beležijo visoke dobičke, povečali. Gre za računovodsko kategorijo, ki se ne nanaša na davčno obveznost za tekoče obdobje, temveč za prihodnja obdobja. Prenesene davčne izgube pa znižujejo tudi davčno obveznost za tekoče obdobje in s tem efektivno davčno stopnjo odmerjenega davka. Predvsem zaradi opisanih učinkov so podatki o efektivnih davčnih stopnjah posameznih bank tako heterogeni, da samo na podlagi efektivne davčne stopnje, izračunane na ravni bančnega sistema, ni mogoče posploševati zaključkov glede davčne obremenitve slovenskih bank.

4.2 Vpliv uvedbe časovne omejitve prenosa davčne izgube v naslednja davčna obdobja na efektivno davčno stopnjo

Po podatkih Ministrstva za finance (Ministrstvo za finance, 2024a) je v davčnih obračunih za leto 2023 42.181 zavezancev (39 % vseh, ki ugotavljajo davčno osnovo na podlagi dejanskih prihodkov in dejanskih odhodkov) uveljavljalo davčne olajšave v višini 2.583 milijonov evrov (za leto 2022 2.015 milijonov evrov). 17.387 zavezancev je uveljavljalo zmanjšanje s prenesenimi davčnimi izgubami v višini 899 milijonov evrov, kar je predstavljalo 34,8 % vseh uveljavljenih olajšav (leta 2022 le dobro polovico tega zneska, 471 milijonov evrov, 23,4 % olajšav). Ravno prenesene davčne izgube so bile najpomembnejši vir skupnega porasta uveljavljenih davčnih olajšav tega leta (slika 8). Pri nobeni drugi vrsti uveljavljenih olajšav namreč v letu 2023 ni bil zabeležen tako visok porast glede na preteklo leto, tako absolutno kot relativno. Davčni zavezanci so v letu 2023 na novo evidentirali 1.452 milijonov evrov davčne izgube, kar pomeni, da je bil tega leta zabeležen neto prirast stanja prenesenih davčnih izgub v višini 553 milijonov evrov.

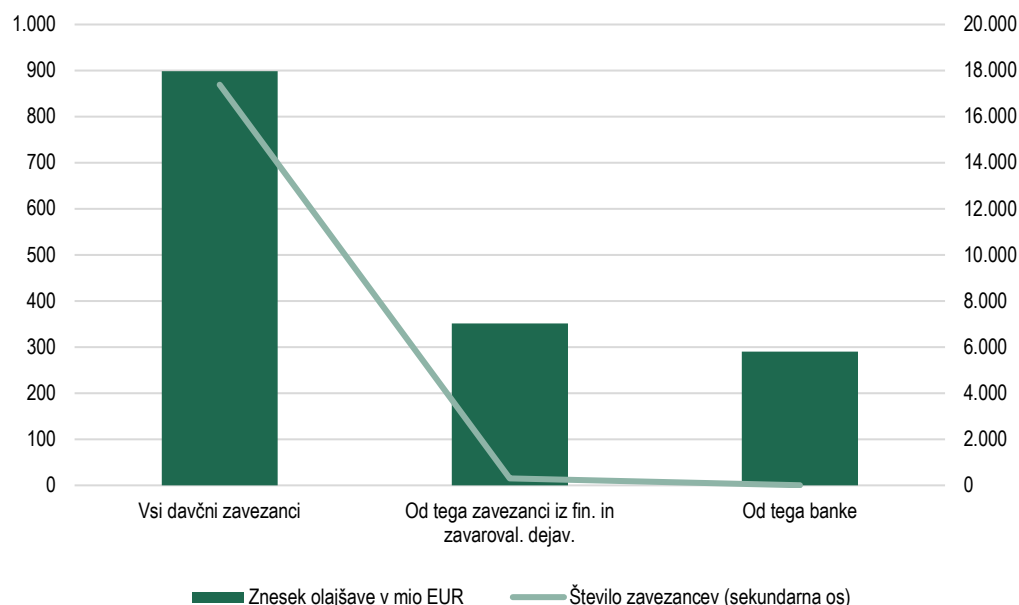
Slika 8: Uveljavljene davčne olajšave, zmanjšanje davčne osnove iz naslova prenesenih davčnih izgub vseh zavezancev ter zavezancev iz finančne in zavarovalniške dejavnosti v obdobju od leta 2016 do leta 2023 v milijonih evrov

Vir: Ministrstvo za finance, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024a.

Pri zavezancih, ki se v skladu s Standardno klasifikacijo dejavnosti (SKD) uvrščajo v področje K »finančne in zavarovalniške dejavnosti«, je bil leta 2023 delež uveljavljenih olajšav iz naslova prenesenih davčnih izgub v skupnem znesku olajšav najvišji, 80,6 %. 297 zavezancev je uveljavljalo zmanjšanje iz naslova prenesenih davčnih izgub v skupnem znesku 351 milijonov evrov (leta 2022 le dobro tretjino tega zneska, 133 milijonov evrov, kar je predstavljalo 66,7 % vseh olajšav). Ne glede na to je bila efektivna davčna stopnja, ki jo je izračunalo Ministrstvo na podlagi podatkov iz davčnih obračunov, v finančni in zavarovalniški dejavnosti 14,29 %, povprečna pri vseh zavezancih pa 14,24 %.

Slika 9: Znesek koriščenja olajšave iz naslova prenesenih davčnih izgub v milijonih evrov in število zavezancev, ki jo je koristilo v letu 2023

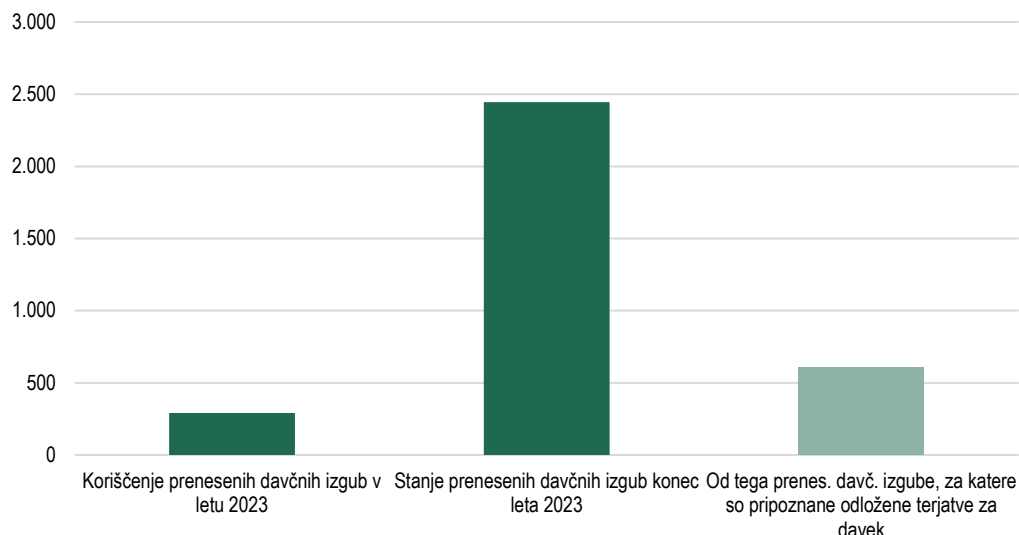

Vir: Ministrstvo za finance, 2024a, letna poročila bank.

Med zavezanci iz finančne in zavarovalniške dejavnosti, ki so davčno osnovo zniževali s prenesenimi davčnimi izgubami, je bilo tudi pet bank: Addiko Bank d.d., Gorenjska banka d.d., Hranilnica Lon d.d., NLB d.d. in Nova KBM d.d. (sedaj OTP banka d.d.).

Vseh pet bank skupaj je davčno osnovo za leto 2023 na ta način znižalo za 289 milijonov evrov. Konec tega leta jim je ostalo še neuveljavljenih 2.445 milijonov evrov prenesenih davčnih izgub, od tega so le za četrtno (608 milijonov evrov) pripoznale odložene terjatve za davek (slika 10). Čeprav so banke po številu manjšina zavezancev (0,03 %), ki znižujejo davčno osnovo s prenesenimi davčnimi izgubami, je za leto 2023 njihov delež v znesku uveljavljenih prenesenih davčnih izgub v področju K »finančne in zavarovalniške dejavnosti« predstavljal več kot 80 %, med vsemi zavezanci pa skoraj tretjino (slika 9).

Slika 10: **Prenesene davčne izgube bank leta 2023: koriščenje v letu in stanje konec leta v milijonih evrov**

Vir: Letna poročila bank.

Prenos davčnih izgub v naslednja davčna obdobja je bil doslej časovno neomejen. Prvi paket predlogov davčnih sprememb, ki ga je vlada potrdila konec avgusta lani, je vključeval tudi predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o davku od dohodkov pravnih oseb, s katerim se je z letom 2025 uveljavljanje prenesenih davčnih izgub omejilo na naslednjih pet davčnih obdobjih. Vlada je predlagano rešitev med drugim utemeljila s podatki o izrednem povečanju akumuliranega stanja prenesenih davčnih izgub v obdobju 2012–2022 s približno 8 milijard evrov na več kot 20 milijard evrov (Ministrstvo za finance, 2024b). V ta podatek so vključene tudi prenesene davčne izgube bank iz leta 2013, ki leta 2022 še niso bile porabljene (stanje prenesenih davčnih izgub bank konec leta 2022: 2,7 milijarde evrov). V predlogu vlade je bilo predvideno, da bi za davčne izgube, nastale v obdobjih, ki so se začela pred začetkom uporabe novih zakonskih določil (v nadaljevanju: stare davčne izgube), veljala posebna prehodna ureditev in bi jih zavezanci lahko uveljavili v naslednjih sedmih davčnih obdobjih, vendar državni zbor tega predloga ni potrdil. Tudi stare davčne izgube bo mogoče koristiti le še prvih pet davčnih obdobjih po začetku uporabe novih zakonskih določil; zavezanci bodo davčno osnovo na ta račun lahko zadnjič znižali leta 2029.

Kljub ambiciozno zastavljeni predpostavki, da bi imele navedene banke leta 2024 in v naslednjih petih letih v povprečju enako davčno osnovo kot rekordnega leta 2023, tri banke starih davčnih izgub v tem času ne bi mogle izkoristiti v celoti.

Prenesene davčne izgube bo mogoče koristiti v letih, ko začasno velja višja davčna stopnja 22 % (od leta 2024 do vključno leta 2028). Navedeno sicer velja za vse zavezance, vendar ne vpliva na končni učinek povečane davčne obveznosti bank v obdobju od 2024 do 2027, saj bodo lahko banke za znesek, ki bo izviral iz tri odstotne točke

višje davčne stopnje davka od dohodka, naslednje leto (od leta 2025 do vključno leta 2028) znižale znesek davka na bilančno vsoto bank in hranilnic.

Iztekaajoče se obdobje omogočenega prenosa starih davčnih izgub se bo v prihodnjih letih najprej odrazilo kot povišanje efektivne davčne stopnje odloženega davka. Ko bo do izteka tega obdobja še manj kot pet let (velja za banke, ki ocenjujejo znesek odloženih terjatev na podlagi napovedi dobička za pet let), banke namreč iz tega naslova ne bodo pripoznavale dodatnih zneskov odloženih terjatev za davek (razen če bodo za prihodnja leta predvidele višje dobičke, kot so jih načrtovale prvotno), temveč bodo le postopno vključevale pripoznane odložene terjatve v davčni obračun. Ta učinek je pričakovan šele z nekajletnim zamikom, saj so banke k pripoznavanju odloženih terjatev pristopile previdno (kot že navedeno in prikazano na sliki 10, je bilo stanje prenesenih davčnih izgub, za katere so banke pripoznale odložene davke, le dvakratnik zneska, za katerega so banke iz tega naslova znižale davčno osnovo za leto 2023). Poleg tega so banke tudi v letu 2024 poslovale odlično. V času priprave pričujoče publikacije še niso objavljena letna poročila za to leto, nerevidirani podatki pa kažejo, da so banke dodatno pripoznale le slabo petino odloženih terjatev v primerjavi s predhodnim letom, kar je bil glavni razlog, da je efektivna davčna stopnja za leto 2024 na ravni bančnega sistema porasla na 10,4 %.

Po letu 2029, ko koriščenje starih davčnih izgub ne bo več mogoče, bodo nekatere banke morale plačati občutno višji znesek davka od dohodka. Zaradi višjega odmerjenega davka bo porasla tudi efektivna davčna stopnja.

4.3 Upoštevanje davčne izgube pri prodaji družbe novim lastnikom in pri združitvi družb

Nekatere banke, ki so po gospodarski krizi evidentirale izgube, so bile zatem prodane novim lastnikom, druge so bile ciljne banke prevzema, ki se pozneje ni izvedel. Pred vsakim nakupom družbe (enako velja za banke) potencialni prihodnji lastnik izvede skrbni pregled (angl. *due diligence*) ciljne družbe, ki vključuje poslovni, finančni, pravni in davčni pregled. V skrbnem pregledu ciljne družbe, ki ima prenesene davčne izgube, potencialni lastniki gotovo med drugim upoštevajo ter ovrednotijo pripoznane in nepripoznane prenesene davčne izgube ciljne družbe ter upoštevajo ugodnosti, ki jih ciljni družbi ponuja zakonodajna ureditev glede njihovega prenosa v naslednja obdobja. Ugodnosti, ki jih bodo prihodnjemu lastniku prinašale prenesene davčne izgube, seveda pozna tudi obstoječi lastnik in jih ustrezno ovrednoti v pogajanjih o ceni prevzema.

Pri združitvah je prevzemna družba upravičena do prevzema prenesenih davčnih izgub prenosne družbe. Posebno kadar gre za visoke zneske teh izgub, ne gre zanemariti dejstva, da lahko prevzemna družba po združitvi s prenesenimi davčnimi izgubami prenosne družbe zniža davčno osnovo tudi v delu, ki izhaja iz njenega obstoječega poslovanja. Če pa ima prenesene davčne izgube prevzemna družba, z združitvijo z dobičkonosno prenosno družbo, ki prenesenih davčnih izgub nima, poveča verjetnost, da jih bo lahko izkoristila. V obdobju, ko se časovno neomejen prenos davčnih izgub izteka, bi lahko postale prenesene davčne izgube dodaten motiv za združitve banke (ali družbe), ki jih nima, z banko (ali družbo), ki jih ima, in zanjo kot samostojno pravno osebo postaja negotovo, ali jih bo do vključno leta 2029 lahko v celoti izkoristila. Tako je na primer združitve (sicer predvidena in izvedena pred sprejetjem zakona, s katerim se je časovno omejil prenos davčnih izgub) Nove KBM d.d. z SKB banko d.d., ki ni imela prenesenih davčnih izgub, povečala verjetnost oziroma vsaj obseg, v katerem bo združena OTP banka d.d. izkoristila prenesene davčne izgube Nove KBM d.d.

Zaradi velike heterogenosti efektivnih davčnih stopenj posameznih bank povprečna efektivna davčna stopnja, izračunana na ravni celotnega bančnega sistema, ni reprezentativen pokazatelj davčne obremenitve bank, ki poslujejo v Sloveniji. Pomembno se razlikuje povprečna efektivna davčna stopnja skupine 10 bank, ki nimajo prenesenih davčnih izgub, od povprečne efektivne davčne stopnje skupine petih bank, ki jih imajo. Za leto 2023 sta se ti dve stopnji razlikovali kar za 20,2 odstotne točke. Na ravni celotnega sistema je efektivna davčna stopnja znašala 3,4 %, v bankah s prenesenimi davčnimi izgubami –3,3 % in v bankah brez njih 16,9 %. Prva skupina bank je ustvarila dve tretjini dobička pred obdavčitvijo slovenskega bančnega sistema, zato ima večji vpliv na efektivno davčno stopnjo, izračunano na ravni celotnega bančnega sistema.

Prenesene davčne izgube vplivajo na znižanje efektivne davčne stopnje na dva načina: z njimi banke znižajo znesek odmerjenega davka za tekoče obdobje, poleg tega pa s priznanjem dodatnih zneskov odloženih terjatev iz tega naslova priznajo prihodek iz naslova odloženega davka. Gre za računovodsko kategorijo, ki se ne nanaša na davčno obveznost tekočega obdobja, temveč gre za ocenjene zneske, ki bodo predvidoma vplivali na davčno obveznost v prihodnjih davčnih obdobjih. V letih, ko so banke beležile visoke dobičke in so pričakovale uspešno poslovanje v prihodnjih letih, so povečale svoje ocene obsega prenesenih davčnih izgub, ki jih bo mogoče uveljaviti.

Pričakovati je, da se bo efektivna davčna stopnja v slovenskem bančnem sistemu prihodnja leta povečevala. Najprej je na njeno višino že v letu 2024 in nadaljnja štiri leta vplivala za 3 odstotne točke višja veljavna davčna stopnja. Če bi davčna stopnja 22 % veljala že za leto 2023, bi efektivna davčna stopnja na ravni bančnega sistema znašala 5,1 % (dejansko je znašala 3,4 %).

Zatem se bo efektivna davčna stopnja predvidoma postopno poviševala zaradi njenega porasta v skupini bank s prenesenimi davčnimi izgubami. Vzrok tega povišanja bo leta 2024 uveljavljena časovna omejitev prenosa davčnih izgub, ki se bo najprej odrazila v sestavini odloženih davkov. Dinamike povečanja efektivne davčne stopnje ni mogoče oceniti, saj ni mogoče predvideti, kdaj in na koliko bodo banke ocenile višino odloženih terjatev za davek; efektivna davčna stopnja v slovenskem bančnem sistemu bi se v posameznih letih lahko povzpela na raven okoli 16 %. Po letu 2029, ko prenos starih davčnih izgub ne bo več mogoč, ni pričakovati prihodkov iz naslova odloženega davka, ki so zadnja leta zniževali efektivno davčno stopnjo. S tem bo postal vpliv odloženih davkov na znesek davka od dohodka v izkazu poslovnega izida in na efektivno davčno stopnjo malenkosten. Efektivna davčna stopnja bo višja tudi zaradi porasta zneskov odmerjenega davka v skupini bank s prenesenimi davčnimi izgubami. Odpravljena bo razlika med efektivnimi davčnimi stopnjami skupine bank, ki imajo prenesene davčne izgube, in skupine bank, ki jih nimajo, zato bodo efektivne davčne stopnje bank bolj homogene. Za leto 2030, ko prenos starih davčnih izgub ne bo več mogoč, in se bo že od leta 2029 veljavna davčna stopnja ponovno znižala na 19 %, je pričakovati, da bo efektivna davčna stopnja v slovenskem bančnem sistemu znašala vsaj 14 %.

Kot drugod po svetu, je tudi v Sloveniji prispevek bank v BDP pomemben, posledično pa tudi njihov prispevek k davčnim prihodkom. Ko banke ne bodo več zniževale davčne osnove s prenesenimi davčnimi izgubami, bodo plačevale v državni proračun občutno več. Če ne bi imele prenesenih davčnih izgub, bi na primer za leto 2023, ko je še veljala davčna stopnja 19 %, morale plačati 55 milijonov evrov (skoraj 45 %) več davka od

dohodkov pravnih oseb. Časovna omejitev možnosti prenosa davčnih izgub v prihodnja obdobja na pet let bo predvidoma, ob nespremenjenih okoliščinah, večini bank, ki še niso izkoristile vseh davčnih izgub (tudi največjima), onemogočila, da bi v celoti izkoristile v preteklosti nabrane davčne izgube. Če zakon ne bi časovno omejil obdobja za uveljavljanje prenesenih davčnih izgub in bi te banke povprečno letno dosegale dobičke na ravni iz leta 2023, bi lahko davčne izgube iz preteklih let v celoti uveljavile v povprečju dve ali tri leta pozneje.

Opis kratic

Kratice

BDP	bruto domači proizvod
EU	Evropska unija
IMF	International monetary fund (Mednarodni denarni sklad)
MRS	Mednarodni računovodski standard
MSRP	Mednarodni standardi računovodskega poročanja
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj)
SKD	Standardna klasifikacija dejavnosti
SRS	Slovenski računovodski standardi
ZDDPO	Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb

Addiko Bank d.d. (2024). Letno poročilo 2023.

Bajuk Mušič A. (2017). Odloženi davki. IKS 06 2017. Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.

Banka Slovenije (2014). Poročilo o finančni stabilnosti, maj 2014, str. 69. Dostopno na https://bankaslovenije.blob.core.windows.net/publication-files/Financna_stabilnost_SI_WEB.pdf.

De Nederlandsche Bank (2018). European banks after the global financial crisis: Peak accumulated losses, twin crises and business models. Dostopno na: https://www.dnb.nl/media/biznptgq/working-paper-no-600_tcm47-377454.pdf.

Evropska komisija (2023). Uredba Komisije (EU) 2023/1803 z dne 13. septembra 2023 o sprejetju nekaterih mednarodnih računovodskih standardov v skladu z Uredbo (ES) št. 1606/2002 Evropskega parlamenta in Sveta.

Gorenjska banka d. d. (2024). Letno poročilo 2023.

Hranilnica Lon d. d. (2024). Letno poročilo 2023.

International Bureau of Fiscal Documentation (IBFD) (2023). European Tax Handbook 2023.

IMF (2024). Bank Profits and Bank Taxes in the EU, Dostopno na: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2024/07/09/Bank-Profits-and-Bank-Taxes-in-the-EU-551126>.

NLB d.d. (2021). Letno poročilo 2020.

NLB d.d. (2024). Letno poročilo 2023.

Nova KBM d.d. (2021). Letno poročilo 2020.

Nova KBM d.d. (2024). Letno poročilo 2023.

OECD (2010). Addressing Tax Risks Involving Bank Losses. Dostopno na https://www.oecd.org/en/publications/addressing-tax-risks-involving-bank-losses_9789264088689-en.html.

Republika Slovenija, Ministrstvo za finance (2017). Informacija o davku od dohodkov pravnih oseb za leto 2016. Dostopna na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Davcni-direktorat/DOKUMENTI/Informacija-o-davku-od-dohodkov-pravnih-oseb-za-leto-2016.pdf>.

Republika Slovenija, Ministrstvo za finance (2018). Informacija o davku od dohodkov pravnih oseb za leto 2017. Dostopna na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Davcni-direktorat/DOKUMENTI/Informacija-o-davku-od-dohodkov-pravnih-oseb-za-leto-2017.pdf>.

Republika Slovenija, Ministrstvo za finance (2019). Informacija o davku od dohodkov pravnih oseb za leto 2018. Dostopna na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Davcni-direktorat/DOKUMENTI/Informacija-o-davku-od-dohodkov-pravnih-oseb-za-leto-2018.pdf>.

Republika Slovenija, Ministrstvo za finance (2020). Informacija o davku od dohodkov pravnih oseb za leto 2019. Dostopna na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Davcni-direktorat/DOKUMENTI/Informacija-o-davku-od-dohodkov-pravnih-oseb-za-leto-2019.pdf>.

Republika Slovenija, Ministrstvo za finance (2021). Informacija o davku od dohodkov pravnih oseb za leto 2020. Dostopna na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Davcni-direktorat/DOKUMENTI/Informacija-o-davku-od-dohodkov-pravnih-oseb-za-leto-2020.pdf>.

Republika Slovenija, Ministrstvo za finance (2022). Informacija o davku od dohodkov pravnih oseb za leto 2021. Dostopna na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Davcni-direktorat/DOKUMENTI/Informacija-o-davku-od-dohodkov-pravnih-oseb-za-leto-2021.pdf>.

Republika Slovenija, Ministrstvo za finance (2023). Informacija o davku od dohodkov pravnih oseb za leto 2022. Dostopna na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Davcni-direktorat/DOKUMENTI/Informacija-o-davku-od-dohodkov-pravnih-oseb-za-leto-2022.pdf>.

Republika Slovenija, Ministrstvo za finance (2024a). Informacija o davku od dohodkov pravnih oseb za leto 2023. Dostopna na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Davcni-direktorat/DOKUMENTI/Informacija-o-davku-od-dohodkov-pravnih-oseb-za-leto-2023.pdf>.

Republika Slovenija, Ministrstvo za finance (2024b). Predlog predpisa. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o davku od dohodkov pravnih oseb. Dostopen na <https://e-uprava.gov.si/si/drzava-in-druzba/e-demokracija/predlogi-predpisov/predlog-predpisa.html?id=16835>.

Uradni list RS (2006). Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2). št. 117, nazadnje spremenjen z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb – ZDDPO-2U. Dostopen na <https://pisrs.si/pregledNpb?idPredpisa=ZAKO4687&idPredpisaChng=ZAKO4687>.

Uradni list RS (2023). Zakon o obnovi, razvoju in zagotavljanju finančnih sredstev (ZORZFS). št. 131, nazadnje spremenjen z Zakonom o spremembah Zakona o obnovi, razvoju in zagotavljanju finančnih sredstev (ZORZFS-B). Dostopen na <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO8910>.